

Spojené státy americké

Spojené státy americké
United States of America



Základní údaje

Rozloha:	9 826 630 km ² , třetí největší stát světa
Počet obyvatel:	301 139 947 (odhad červenec 2007)
Hustota zalidnění:	31 obyv./km ²
Hlavní město:	Washington, D.C.
Úřední jazyky:	angličtina, regionálně španělština
Další jazyky:	indiánské jazyky
Státní zřízení:	prezidentská federativní republika
Správní členění:	50 států a federální území hlavního města, státy se dále dělí na hrabství
Měna:	americký dolar (USD)

Historický a územní vývoj

- moderní dějiny USA začínají 13.5.1607, kdy byla založena osada Jamestown, hlavní středisko anglické kolonie Virginie, ta byla vyhlášena 1609
- na východním pobřeží celkem 13 kolonií (Massachusetts, New Hampshire, New York, Connecticut, Rhode Island, Pennsylvanie, New Jersey, Delaware, Maryland, Virginie, Severní a Jižní Karolína, Georgie)

- o vnitrozemí měli zájem Francouzi, kolonie Louisiana roku 1682, část povodí Mississippi (od Velkých kanadských jezer po Mexický záliv)
- v polovině 18. století britsko-francouzské spory
- západní část nárokovali i Španělé, od severu pronikali Rusové
- ve druhé polovině 18. století došlo k rozporům mezi kolonisty a vzdálenou metropolí (Londýnem), vysoká cla, povinnost obchodovat pouze s Velkou Británií, zákaz osidlování území východně od Appalačských hor
- roku 1775 ozbrojený boj přerostl v revoluci
- 4.7.1776 vyhlášení USA, tzv. Deklarace nezávislosti, která proklamovala nezávislost Spojených států na Velké Británii; prvním prezidentem se stal George Washington (http://cs.wikipedia.org/wiki/George_Washington)
- volná konfederace 13 států změněna 1. ústavou z roku 1787 na federativní republiky; toto uznali Britové po řadě porážek až roku 1815
- na západě kolonizovali Španělé, dnešní Kalifornie, Nevada, Utah, Colorado, vše bylo součástí místokrálovství Nové Mexiko; na Aljašce byla ruská kolonie, tzv. Ruská Amerika; Oregon byla britská kolonie
- od konce 18. století expanze nově vzniklé federace USA směrem na západ, byly postupně do Unie přijaty nové státy, Vermont, Kentucky, Tennessee, Ohio
- roku 1803 odkoupena od Francie Louisiana za 15 mil. dolarů (Napoleon), ta rozdělena na tři části, Nebrasku na severu, Kansas ve středu a Louisianu na jihu
- z jednotlivých teritorií vytvářeny státy, Indiana, Mississippi, Illinois, Alabama, Maine, Missouri
- 1819 získána od Španělska Florida, 1845 anektován Texas, po americko-mexické válce 1846 – 1848 získána Kalifornie a další území
- do počátku 60. let 19. století byly do Unie přijaty další státy, Arkansas, Michigan, Iowa, Wisconsin, Minnesota, Oregon
- rozpory mezi zemědělským, otrokářským Jihem a průmyslovým, svobodným Severem vyvrcholily občanskou válkou mezi Konfederací (Jih) a Unií (Sever), která skončila vítězstvím Severu (viz informace na http://cs.wikipedia.org/wiki/Americk%C3%A1_ob%C4%8Dansk%C3%A1_v%C3%A1lka)
- mohutný rozvoj po válce doprovázen expanzí dále na západ, do 1. světové války vzniklo 15 dalších států (Kansas, Západní Virginie, Nevada, Nebraska, Colorado, Severní a Jižní Dakota, Arizona, Nové Mexiko, Montana, Washington, Idaho, Wyoming, Utah, Oklahoma)
- 1867 odkoupena od Ruska Aljaška
- od 90. let 19. století USA expandovaly i mimo vlastní americkou pevninu (ostrovy v Karibiku, Kuba, Havaj, Panama, i Filipíny a jiné tichomořské ostrovy ...), dnes mnohé samostatné, někde vojenské základny USA, Guantánamo, Navassa, Oceánie
- r. 1904 – prezident Theodor Roosevelt – prohlásil západní polokouli za sféru vlivu USA
- I. světová válka. – prezident W. Wilson (http://cs.wikipedia.org/wiki/Woodrow_Wilson) vyhlásil neutralitu USA, ale po přechodu Němců na ponorkovou válku v roce 1917 USA vstupuje do války; 8. ledna 1918 vydal Wilson svých 14 bodů, program poválečného uspořádání světa
- r. 1920 – Volsteadův zákon = zákon prodeje alkoholu – prohibice, nárůst organizovaného zločinu, vznik gangů pašujících alkohol do USA. Proslavení gangstera Al Capone z Chicaga. Zákon způsobil, že lidé pili prakticky cokoli o čemž se domnívali, že obsahuje alkohol, což mělo za následek spoustu otrav alkoholem. Prohibice skončila r. 1933.

- r. 1929 – krach NY burzy – Velká hospodářská krize (Světová hospodářská krize, Velká deprese), vysoká nezaměstnanost (každý 4), zhroutení ekonomiky po celém světě mimo SSSR, možná jedna z hlavních příčin II. sv. v.
- r. 1932 – prezident Franklin D. Roosevelt (http://cs.wikipedia.org/wiki/Franklin_Delano_Roosevelt) – program New Deal – hospodářská opatření a soubor ekonomických reforem podporující rozvoj a ozdravení ekonomiky USA na období 1933 - 1937, ale ten byl podmíněn až II. sv. války
- r. 1935 – opětovné prohlášení neutrality USA vůči válce, USA pouze dodávalo zbraně Velké Británii a Francii.
- Spory o vstup do války se táhly až do r. 1941, kdy útokem Japonska na vojenskou základnu Pearl Harbor (Havaj) vstoupili Američané 8. 12. 1941 do války, svržení atomové bomby v r. 1945 (Hirošima, Nagasaki); účast USA na straně Spojenců v obou světových válkách výrazně přispěla k vítězství spojeneckých armád, do správy USA svěřeno po 2. světové válce poručenské území OSN v Tichém oceánu, z mnoha nově konstituovaných států se staly volně přidružené státy USA (Mariany, Marshallovy ostrovy, Mikronésie ...)
- roku 1959 byly vytvořeny poslední státy USA, Aljaška a Havaj
- r. 1964 – 1975 – válka ve Vietnamu – boj USA a Jižního Vietnamu za podpory zemí SEATO (Austrálie, Nový Zéland, Jižní Korea, Thajsko, Filipíny) proti Severnímu Vietnamu a Národní fronta osvobození Jižního Vietnamu. Prezident J. F. Kennedy se zavázal k ochraně Jižního Vietnamu před komunistickou invazí – avšak vietnamská válka vedla k politické prohře USA, stažení jednotek z Vietnamu v r. 1974 a vyhlášení Vietnamské socialistické republiky v r. 1976.
- r. 1974 – korupční skandál prezidenta R. Nixona- odstoupení – společenská krize v USA
- 80. léta 20. stol. – studená válka mezi USA a SSSR – hrozba III. sv. v. neboť hrozba komunismu i v USA (http://cs.wikipedia.org/wiki/Studen%C3%A1_v%C3%A1lka)
- r. 1990 obsazení Kuvajtu Iráčany – USA vyhnaly agresora z Kuvajtu, od té doby pod ochranou USA
- r. 1993 – prezident J. Clinton (http://cs.wikipedia.org/wiki/Bill_Clinton) – po 12 letech vlády republikánů poprvé prezident demokrat
- r. 2001 – prezident George W. Bush (http://cs.wikipedia.org/wiki/George_W._Bush) – 43. prezident USA, republikán, jeho otec George H. W. Bush (41. prezident USA), ve volbách v r. 2000 porazil demokrata Al Gora a v r. 2004 senátora státu Massachusetts Johna Kerryho.
- 11. září 2001 – teroristické útoky na USA – islámská organizace al-Káida, zničení WTC, část Pentagonu a zřícení letadla v Pensylvánii. Zemřelo 3 000 lidí.
- r. 2003 – zahájení války v Iráku – koalice vedená USA svrhla diktátorský režim Saddáma Husajna a zahájila okupaci Iráku

Administrativa, instituce

- většina států USA vznikala administrativní cestou, parcelací uloupených indiánských území, hranice podél poledníků a rovnoběžek
- široká AUTONOMIE států: volební zákonodárství, sociální péče, školství, zdravotnictví, vlastní, daně, půjčky, trestní a občanské zákoníky (nesmějí být v přímém rozporu s federálními), regulace pracovních, manželských, rodinných vztahů
- INDIÁNSKÉ REZERVACE: specifická autonomní území, jejich řízení spadá do kompetence Úřadu pro záležitosti Indiánů, ten jmenuje hlavní náčelníky, někdy si je ale Indiáni volí sami, rezervací je zhruba 270; problematika vykořisťování původního

obyvatelstva v minulosti je velmi obsáhlá; viz např. indiánské války, dobývání divokého západu, stavba železnice; r. 1838 indiánské kmeny Cherokee opouští území u Atlantiku a jdou na západ, pochod dlouhý přes 2 000 km je označován jako „stezka slz“ a zahynuly při něm tisíce lidí; podrobnější informace o severoamerických indiánech, resp. indiánech v USA např. na http://en.wikipedia.org/wiki/Native_Americans_in_the_United_States, <http://www.americanindians.com/>, http://www.thewildwest.org/native_american/, <http://www.infoplease.com/spot/aihmnaions1.html#s>

- **ÚSTAVA:** vypracována roku 1787, značně pokroková, ale ponechávala otroctví a v původní formě neobsahovala žádná ustanovení o politických právech a svobodách občanů; teorie o rozdělení moci na zákonodárnou, výkonnou, soudní; dosud nebyla změněna, jen doplněna o dodatky; 1789 – 1791 deset dodatků, tzv. Listina práv, 1865 zákaz otroctví, 1920 volební právo žen; dodatky mohou být zrušeny; ústava federace omezuje práva států, jsou povinny zachovávat republikánskou formu vlády, omezuje svobodu uzavírání smluv mezi státy a práva států v oblasti zahraničního obchodu, státy nemají právo na vystoupení z federace, možnost vyslání vojska na území státu, kde došlo k nepokojům; pokud je zákon státu v rozporu s federálním, má platnost zákon federální; právně se ani unie ani stát nesmí vměšovat do otázek nespadajících do jejich kompetence; ve 20. století dvě tendence a) snaha o posílení centralizace a vytvoření unitárního státu; b) boj za udržení a rozšíření práv jednotlivých států
- **PREZIDENTSKÁ REPUBLIKA:** pravomoc prezidenta je mimořádně široká; právo veta na jakýkoliv návrh zákon přijatý Kongresem, zákon pak musí být přijat 2/3 většinou; právo vydávat dekrety i bez souhlasu Kongresu, i dekrety značného politického rozsahu; fakticky nekontrolovatelný, neodvolatelný, žádný orgán nemá právo veta ani hlasovací právo proti němu, všichni mu mohou jen radit; právo rozhodovat o vyslání vojsk do cizích států
- **KONGRES:** největší zákonodárný orgán; Sněmovna reprezentantů (435 členů), poměrově podle počtu obyvatel každého státu, má pravomoci ve finanční oblasti; Senát (100 členů), každý stát má dva zástupce, ratifikuje mezinárodní smlouvy, schvaluje státní úředníky jmenované prezidentem
- **NEJVYŠŠÍ SOUD USA:** rozhoduje o ústavnosti nebo neústavnosti zákonodárných aktů Kongresu, jednotlivých států, nařízení místní samosprávy
- **VÍCE-PREZIDENT:** druhý nejvyšší představitel státu po prezidentovi; úloha není stanovená ústavou, ale závisí na rozhodnutí prezidenta; pouze v případě úmrtí prezidenta během volebního období přebírá více-prezident jeho funkce
- **VLÁDA:** v čele vlády stojí prezident, který jmenuje ministry (nazývají se tajemníci), jmenování schvaluje Senát; vláda jako celek nemá před Kongresem žádnou zodpovědnost
- mimo existují desítky nezávislých **ÚŘADŮ** a jiných **INSTITUCÍ**, které podléhají přímo prezidentovi (Úřad pro vědu a techniku, Úřad pro kontrolu zbrojení, Daňový soud USA, Komise pro atomovou energii, atd.)
- o moc bojují dvě největší **POLITICKÉ STRANY:** Republikánská strana, která reprezentovala pokrokovější a průmyslový sever, a Demokratická strana, která byla na jihu stranou plantážníků a otrokářů; dnes není mezi jejich programem větších rozdílů

Poloha

rozkládá se v jižní části Severní Ameriky (s výjimkou Aljašky a Havaje, což jsou tzv. oddělené části) mezi pobřežím Tichého a Atlantského oceánu



Obyvatelstvo

- obyvatelstvo je tvořeno bělochy (81,7 %), černochy (Afroameričané 12,9 %), Asiaty (4,2 %, zejména Číňané, Filipínci, Japonci), Indiány a Eskymáky 1 %, Havajci 0,2 %
 - v minulosti velké množství přistěhovalců, USA byly známy svou otevřeností a vstřícností, dnes je omezena imigrace do USA zákonem, přichází cca 2 miliony lidí ročně, zejména z Kuby, Haiti, Vietnamu, Filipín, Koreje, Číny (číňští pracovníci do USA migrují již od 20. let 20. století – velké asijské komunity ve městech, např. Chinatown v San Franciscu), Mexika a střední Ameriky (velké hispánské komunity ve městech na jihu USA) – velkým sociálním problémem ve vztahu k obyvatelstvu je ilegální přistěhovalectví, organizovaný zločin, obchod s lidmi
- podle náboženského vyznání se 52 % obyvatel hlásí k protestantským církvím (baptisté, metodisté, luteráni, presbyteriáni, aj.), 24 % se hlásí k církvi římskokatolické, 1 % je židů, 1 % mormonů, 1 % muslimů, další 10 % (např. buddhisté, baháisté, hinduisté, sikhové), bez vyznání 10 % obyvatel
- urbanizace je celkově 83 %, ale např. New Jersey téměř 100 %, Kalifornie 95 %, středoatlantské provincie, jižní státy a centrální roviny menší než 50 % (např. Virginie jen 40 %)
- největší města jsou New York, Los Angeles, Chicago, Houston, Philadelphie, San Diego a další; více než 250 měst má nad sto tisíc obyvatel
- hustota zalidnění a rozložení obyvatelstva jsou nepravidelné, záleží na přírodních podmínkách, megalopolis a konurbace mají i několik tisíc obyvatel na km², horské oblasti Aljašky jsou liduprázdné; města při Atlantiku stagnují, rostou města v tzv. slunečním pásu (San Diego, San Antonio, Dallas, Houston), nejrychleji rostoucí města na Floridě

Hospodářství (viz též http://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_the_United_States)

- hospodářství: nejvyspělejší a hospodářsky nejsilnější ekonomika světa, vysoce rozvinuta všechna odvětví průmyslu, zemědělská výroba patří k nejintenzivnějším na světě, neustále se zvyšuje HNP, velké přírodní bohatství; vysoká životní úroveň obyvatel x velké rozdíly v životní úrovni; chudina, nezaměstnanost, není centrální systém zdravotní a sociální péče, plateb pojištění ... vše v kompetenci jednotlivých států

Zemědělství, lesnictví, rybolov

- klimatická a půdní rozmanitost umožňuje pěstovat široký sortiment plodin mírného pásu i řadu subtropických a tropických rostlin
- vysoká produktivita, specializovanost, mechanizace, rozvinuté služby v zemědělství
- největší světový vývozce zemědělských produktů, hlavně obilí
- zabezpečena vlastní spotřeba, s výjimkou plodin dovážených z tropických oblastí
- specializace v zemědělství na základě odlišných přírodních podmínek, promítnuto do areálu označeného jako „belt“ o rozloze mnoho set tisíc km², kukuřičný, bavlnářský, pšeničný, pastvinářský pás
- živočišná výroba mírně převyšuje nad rostlinnou
- 60 % osevních ploch připadá na zrniny, pšenice, kukuřice
- *pšenice* se pěstuje na severu (jarní odrůdy) Montana, Dakoty; na jihu (podzimní odrůdy) v Nebrasce, Kansasu, Oklahomě
- *kukuřice*, převládající zrnina, kukuřičný pás přes státy Iowa, Illinois, Nebraska, zasahuje i do sousedních států, pěstuje se zde i hodně pšenice; kukuřice v menší míře i na jihovýchodě USA, Kolumbijská plošina
- *sorgo* jako krmivo
- *ječmen*, *oves*, *čirok*, *žito* ve shora uvedených státech nejvíce
- *rýže* u Mexického zálivu, exportuje se
- *brambory* na severozápadě (Idaho, Washington), na severovýchodě (Maine)
- na jihu *batáty*
- *cukrová řepa* v okolí Velkých jezer
- *cukrová třtina* při Mexickém zálivu, na Havaji
- *fazole* a jiné *luštěniny*
- *bavlník* na jihovýchodě USA
- *tabák* ve Virginii, Tennessee, Floridě, Severní Karolíně, Kentucky, Indianě
- *sója* v kukuřičném a bavlníkové pásu, *podzemnice* na jihovýchodě USA, *slunečnice* ve střední části USA, *lněné semínko* na severu USA, produkce *chmele* (významný světový producent)
- *zelenina*, *ovoce*, oblíbené jsou konzervované produkty, ovocné šťávy
- největší sklizně vykazují *rajčata*, *okurky*, *zelí*, *cibule*, *melouny*, *zelené fazole*, *hrášek*
- z citrusů *pomeranče*, *grepy*, *citrony*, *mandarinky*; dále *hrušky*, *jablka*, *švestky*, *meruňky*, *jahody* (významný světový producent)
- pěstování těchto plodin po celém území, prioritní je pro státy Kalifornie (*citrusy*, *rajčata*, *ranná zelenina*, *vinná réva*) a Florida (*citrusy*) a v Atlantské nížině (*ovoce*, *zelenina*), okolí Velkých jezer (*jablka*, *hrušky*, *réva*), na Kolumbijské plošině (*jablka*), v horských oblastech (*jablka*, *broskve*, *zelenina*), na Havaji (*ananas*)
- *pistácie*, *avokádo*, *lískové ořechy*, *vlašské ořechy*, *mandle*
- *chov skotu* ve východní oblasti USA, v západní části *telecí farmy*
- v kukuřičném pásu *masný skot*, *mléčný skot* v okolí Velkých jezer, na severovýchodě, pastvinářský pás
- *prasata* v kukuřičném pásu (chovy zajištěna produkce až 50 % z celkové spotřeby masa v USA)
- *ovce*, *kozy* zanedbatelné chovy, jen v horských oblastech Kordiller
- *koně* na západě USA
- *sobi* a *kožešinová zvířata* na Aljašce
- *drůbež* při pobřeží Atlantiku, v Kalifornii, na jihovýchodě (zázemí velkých megalopolis)

- *rybolov* v Pacifiku (*lososi, tuňáci, sardinky, herynky*), v Atlantiku (*tresky, sledi, makrely*), v jihoatlantických vodách *ústřice*
- *lesnictví* na severovýchodě, okolo Velkých jezer, na severozápadě, převaha jehličnatých lesů

Průmysl a těžba

- zaměstnává okolo 20 % ekonomicky aktivních obyvatel
- teritoriální nerovnosti v rozmístění průmyslu, většina soustředěna na severovýchod do prostoru měst Chicago – Saint Louis – New York, v posledních desetiletích i na západní tichomořské pobřeží (Silicon Valley – http://en.wikipedia.org/wiki/Silicon_Valley)
- mohutná energetická základna: výroba energie, ropa, zemní plyn, uhlí, voda, uran, dále zdroje geotermální (Skalnaté hory), sluneční (sluneční pás), větrné (Havaj)
- paliva se využívají v oblasti těžby
- voda hlavně Tennessee, Columbia, Colorado, důležité řeky
- těžba surovin:
 - těžba *ropy* 3. místo na světě, nejrozsáhlejší ve státech Texas, Aljaška, Louisiana, Oklahoma a Kalifornie; i další státy
 - těžba *zemního plynu* (významný světový producent), těží se zejména ve státech Texas, Louisiana, Montana, Nové Mexiko, Oklahoma, Aljaška, a jiné
 - naleziště *černého uhlí* zejména ve státech Kentucky, Ohio, Pensylvánie, Západní Virginie; *hnědého uhlí* v Severní a Jižní Dakotě a ve Skalnatých horách
 - z kovů se těží (velká těžba, mnohdy světově významné, 1. – 5. místo) *železná ruda, měď, olovo, bauxit* (ten se též dováží), *rtuť, zlato, stříbro, molybden, vanadium, berylium, wolfram, platina, palladium, magnezit, mangan, antimon, nikl, kadmium, uran, titan*
 - z nekovových nerostů je významná těžba *fosfátů, síry, potaše, sádrovce, soli, slídy azbestu, mastku, kaolinu, fluoritu, bromu, jodu, boru, drahokamů, mramoru, křemene, živce, břidlice, pemzy, jíly, vápence*
- hutnictví rozvinuto v souladu s rozsáhlým těžebním průmyslem:
 - hutnictví *železa* na severovýchodě v oblasti Velkých kanadských jezer a východně směrem k pobřeží Atlantiku (Chicago, Pittsburgh, a další) a v oblasti Appalačských hor; v poslední době zaznamenává krizi, výroba přemísťována do rozvojových států (U.S. Steel, Bethlehem Steel, LTV), výrobní kapacita není využita, dováží se z Japonska a Evropy
 - hutnictví *neželezných kovů* při zdrojích rud (horské státy), v přístavech
 - produkce *hliníku* (významný světový producent), prvovýroba i jeho získávání z druhotných surovin, velké hliníkárný ve státech Arkansas, Oregon, Texas, Alabama (dostatek vodních zdrojů)
 - hutnictví *mědi, olova, zinku, magnesia*
 - *uran* se zpracovává v menších lokalitách v Novém Mexiku, Wyomingu, Utahu, Texasu
 - výroba elektrické energie: nejvíce v tepelných elektrárnách, dále v jaderných, menší podíl mají vodní elektrárny (zhruba 10 %)
- strojírenství, elektrotechnika, elektronika:
 - strojírenský průmysl se vyznačuje ohromným objemem
 - více než třetina připadá na *automobilový průmysl* (Ford, Chrysler, General Motors), konkurují mu japonské a jihokorejské značky, nejznámějším centrem je Detroit
 - *letecký a kosmický (raketový) průmysl* s hlavním centrem v Seattlu, ve státech u Mexického zálivu, v Kalifornii

- *lodářský průmysl* rozmístěn na pobřeží Atlantiku, Tichého oceánu, Mexického zálivu a u Velkých kanadských jezer
- *elektrotechnika a elektronika* jsou nejrychleji se rozvíjející odvětví, podniky dislokovány téměř po celém území USA (IBM, General Electric, ITT, Western Electric, Digital, Hewlett-Packard)
- řada dalších strojírenských oborů, např. výroba *lokomotiv a vagónů, jaderné, zemědělské, textilní strojírenství*
- *zbrojní průmysl* je nejmohutnější na světě, lokace hlavně na západě země, výzkum a výroba jaderných zbraní (nejznámější centrum Los Alamos v Novém Mexiku)
- dřevozpracující a papírenský průmysl:
 - rozvinut hlavně na severovýchodě (stát Maine), jihovýchodě (Severní a Jižní Karolína, Tennessee, Georgie, a další), i v jiných státech (Oregon, Aljaška, Minnesota, Wisconsin, aj.)
 - mohutný *polygrafický průmysl*, množství *tiskáren a jiných polygrafických závodů*
- chemický průmysl:
 - $\frac{3}{4}$ závodů při Mexickém zálivu
 - nejvýznamnější odvětví je *rafinérie ropy*
 - dále výroba *syntetického kaučuku, chemických vláken, plastů, hydroxidu sodného, kyseliny sírové, průmyslových hnojiv*
 - Exxon, Mobil, Texaco, Standard Oil, Goodyear, Union Carbide
- farmaceutický průmysl
- gumárenství: výroba *pneumatik*
- průmysl stavebních hmot, skla a keramiky: výroba *cementu*, rozsáhlé cementárny, jinak základny ve všech státech
- textilní a oděvní průmysl: největší podniky a největší koncentrace tohoto průmyslového odvětví je ve státech na severovýchodě, jihovýchodě a jihu
- průmysl kožedělný a obuvnický: soustředěn hlavně na Severovýchodě
- potravinářský průmysl:
 - rozvinutý a specializovaný
 - širokou základnu mu poskytuje rozsáhlá živočišná a rostlinná výroba
 - *masný průmysl, mlékárenství, mlynářství, konzervářský průmysl, cukrovarnictví* mají hlavní centra v okolí Velkých kanadských jezer a v Centrální nížině
 - další obory potravinářského průmyslu se nacházejí v prostorách sídelních aglomerací a zemědělské výroby
 - tabákový průmysl

Služby, doprava, cestovní ruch

- zaměstnávají okolo 70 % ekonomicky aktivních obyvatel
- vysoká úroveň, specializace, pro všechna odvětví hospodářství ...
- cestovní ruch, více než 20 mil. turistů ročně, zhruba 37 národních parků, další provinční, rezervace; rozvinuté služby pro cestovní ruch ...

Regiony (text a vymezení regionů dle Baar, Šindler, 1989 – upraveno)

- hranice států podle poledníků a rovnoběžek, proto vyčleňujeme oblasti s podobnými fyzickogeografickými podmínkami (viz problematika Kanady) a obdobnými socioekonomickými charakteristikami (jedná se o úředně vymezené „státní ekonomické oblasti“)
- celkem 11 oblastí: NOVOANGLICKÁ, STŘEDOATLANTSKÁ, STŘEDNÍ SEVEROVÝCHODNÍ, STŘEDNÍ SEVEROZÁPADNÍ, JIHOATLANTSKÁ, STŘEDNÍ JIHOVÝCHODNÍ, STŘEDNÍ JIHOZÁPADNÍ, HORSKÁ, PACIFICKÁ, ALJAŠKA, HAVAJ

1. Novoanglická oblast (New England)

- nejvýchodnější cíp USA, má jméno podle staré britské kolonie
- zabírá šest států, Connecticut (hl. město Hartford), Maine (hl. město Augusta), Massachusetts (hl. město Boston), New Hampshire (hl. město Concord), Rhode Island (hl. město Providence), Vermont (hl. město Montpelier)
- do oblasti zasahují výběžky Appalačských hor, průměrná lesnatost je 75 %, Nová Anglie je nejlesnatější oblastí USA, hlavně státy Vermont, New Hampshire, Maine; tyto státy jsou i málo osídlené, převládá zde právě dřevozpracující průmysl, rybolov, zpracování kůží, stavební průmysl
- přírodní bohatství není velké, pouze těžba některých *nerud (slída, azbest, beryl, živce) a stavebních surovin*
- v pobřežní zóně na severu Atlantické nížiny se chová *skot, doplňkově prasata, drůbež; pěstují se píce, brambory, ovoce, zelenina, doplňkově ječmen a oves*
- *rybolov*, loví se hlavně tresky a sledi
- typická odvětví průmyslu v oblasti jsou: *průmysl dřevozpracující, papírenský a celulózový, potravinářský, výroba textilu, výroba stavebních hmot, strojírenství, elektrotechnika, výroba lodí, letadel, zbraní*
- oblast byla dlouho kulturně i ekonomicky pod vlivem Velké Británie a byla vázána hlavně na obchod s jinými oblastmi USA a se zámory
- Boston (Massachusetts): středisko průmyslu, v Cambridge Harvardská univerzita, tímto městem začíná urbanizovaný atlantský pás, tzv. Boswash
- Providence (Rhode Island): šperky, bižuterie
- Hartford, New Haven (Connecticut): centrum hodinářství, výroby zbraní a munice

2. Středoatlantská oblast (Middle atlantic)

- dříve součástí Nové Anglie
- velký průmyslový potenciál jednotlivých států, který je srovnatelný s oblastí okolo Velkých jezer a s Pacifickou oblastí, vedl k rozvoji oblasti a k jejímu samostatnému vyčlenění
- státy New Jersey, New York, Pennsylvania
- rozkládá se mezi jezerem Erijské, Ontario a Atlantikem
- v Appalačských horách se těží *antracit, černé uhlí, ropa, plyn, železná ruda, zinkové rudy*, ale doly jsou již značně vyčerpány intenzivní těžbou
- řeka Hudson a z ní vedoucí kanál spojující jezera umožňuje přístup k Atlantiku
- naleziště *uhlí a železa* podnítily vznik jedné z největších *hutí* na světě (byly vybudovány již v koloniální době)
- z průmyslových odvětví vyniká *strojírenství, elektrotechnický, chemický, textilní průmysl*, jsou zastoupena i všechna *ostatní „menší“ odvětví*

- tři prioritní zóny koncentrace průmyslu: atlantická (s centry New York a Philadelphia), západopensylvánská (Pittsburgh), zóna na výběžku mezi Erijským a Ontarijským jezerem (Buffalo)
- *lesy* se nacházejí hlavně v centrální části Pennsylvánie a na severu New Yorku
- většina území se hodí pro zemědělství, kde převládá *pastvinářství*, chov *mléčného skotu*; pěstují se *brambory, pšenice, kukuřice*, v pobřežních zónách u moře i u jezer se pěstuje *zelenina a ovoce*, specialitou je *chmel* (hlavně New York)

a) stát New York

- urbanizovaný pás s řadou průmyslových center (Syracuse, černá metalurgie, keramika; Rochester, optika, fototechnika; Buffalo hutě, potravinářství) se táhne podél řeky Hudson od jihu až k hlavnímu městu **Albany**
- turistickou zajímavostí tohoto průmyslového regionu jsou 50 metrové kaskády Niagarských vodopádů (Niagara Falls), které navštíví cca 13. mil. turistů za rok (cca 35 000 lidí denně); vodopády lákají extremisty, kteří je sjíždějí na plachetnici, na lodi, v sudu; centrem turismu je stejnojmenné město Niagara Falls
- severní hranici státu tvoří řeka Sv. Vavřince, na ní velká hliníkárna v Masseno
- **město New York:**
 - s aglomerací 19,3 mil. obyvatel
 - původně pouze na ostrově Manhattan, později se rozšířilo na Long Island, Staten Island a přilehlá pobřeží
 - známé čtvrtě jsou Manhattan, Bronx, Brooklyn, Queens, Richmond
 - soustředí zhruba 9 % průmyslu USA (dominuje *strojírenství, chemie, spotřební průmysl, konfekce, polygrafie, potravinářství*); světové obchodní a finanční centrum (Wall Street), kulturní centrum (Broadway), vědecké (Kolumbijská univerzita), po Hollywoodu největší centrum filmového průmyslu; dopravní křižovatka (přístav, letiště, železnice, množství silnic)
 - kontrasty v životní úrovni, 2/3 přistěhovalců (chudinské čtvrtě černochů a portorikánců x luxusní čtvrtě); velká židovská čtvrť, město je mosty spojeno s pevninou; kolem jsou další velkoměsta, která byla původně satelity

b) stát New Jersey

- nacházejí se zde nejdůležitější satelitní města ze zóny New Yorku
- hlavní město **Trenton** leží v aglomeraci Philadelphie (Pennsylvania)
- další města např. Newark, Jersey City

c) stát Pennsylvania

- největší město je Philadelphie, zmenšenina New Yorku, leží 120 km od pobřeží, mořem spojeno průplavem, centrum obchodu, velký dovozní přístav
- Pittsburgh je střediskem těžkého průmyslu (hutnictví, petrochemie, těžké strojírenství), průplavem spojen s Velkými jezery, což umožňuje dovoz železné rudy a dřeva
- Erie je středním článkem konurbace mezi Buffalem a Clevelandem
- hlavním městem je **Harrisburg**

3. Střední severovýchodní oblast (*Central Northeast*)

- okolí Velkých jezer, na jihu řeka Ohio, na západě Mississippi
- reliéf tvoří zvlněná pahorkatina Velké centrální plošiny s mírným kontinentálním podnebím ovlivňovaným rozsáhlými vodními plochami jezer; srážky 500 – 1 000 mm/rok
- patří sem 5 vyspělých průmyslových států: Illinois, Indiana, Michigan, Ohio, Wisconsin
- dobré přírodní podmínky pro zemědělství, produkci 2. místo v USA (1. je sousední střední severozápadní oblast)
- tři zóny dle specializace: severní (*lesnictví, ovocnářství*, oblast Velkých jezer), střední (chov *skotu*, pěstování *ječmene, brambor, cukrové řepy, luštěnin*), jižní (kukuřičný pás, pěstování *kukuřice, pšenice, sójových bobů, ovsu, řepy cukrovky*, chov *veprů, drůbeže, skotu*), tato část zabírá většinu území všech států
- prioritou průmyslu oblasti spočívá ve *strojírenství, elektrotechnice, chemickém, potravinářském, textilním, kožedělném průmyslu a průmyslu stavebních hmot*, ale zastoupena jsou i *další odvětví*
- ze surovin se těží *uhlí, ropa, zemní plyn, stavební suroviny, sůl*
- hlavní průmyslová centra jsou na pobřeží jezer, hlavně Detroit a Chicago, dále Cleveland, Milwaukee

a) stát Illinois

- nejprůmyslovější stát USA díky Chicagu (konkuruje New Yorku)
- průplavy umožňují spojení s Atlantikem, stát je důležitým dopravním uzlem díky Mississippi
- všestranně rozvinutý průmysl, nejdůležitější je *ocelářství, strojírenství a potravinářství* (velké mlýny a jatka)
- též velký zemědělský producent, (chov *prasat*, produkce *kukuřice* 2. místo v USA, 1. je Iowa)
- střediskem zemědělské výroby je hlavní město **Springfield**

b) stát Indiana

- zasahuje sem průmyslový pás kolem Chicaga, nejvýznamnější centra jsou Gary (ocelárny), Hammond (ropný průmysl)
- stát je důležitý zemědělský producent; hlavní město **Indianapolis**, je centrem obchodu s obilím a masem, dále výroba automobilů, letadel, pneumatik, léčiv

c) stát Michigan

- stát se rozkládá na dvou poloostrovech (spojeny mostem), rozdělen Velkými jezery
- severní část je zalesněna, velký dodavatel dřeva pro jižní průmyslové oblasti a též kvalitní železné rudy
- na jižní části poloostrova žije 95 % populace státu
- světové centrum automobilového průmyslu je Detroit (velké společnosti), který má široké zázemí a zahrnuje i město Flint, hlavní město **Lansing**, Warren, aj.

d) stát Ohio

- nejprůmyslovější stát USA, má silně rozvinuté i zemědělství
- dobré podmínky pro průmysl na celém území (těžba surovin, železnice, průplav) státu

- největší město je Cleveland, sídlo Standard Oil Co., přístav, ocelárny, strojírný, rafinerie
- velkoměsta směrem k Pittsburghu mají podobné zaměření
- gumárenské centrum USA v Akronu, ocelárny v Youngstownu, velký přístav na Ohio je Cincinnati (obilí, maso, dřevo), Dayton střediskem leteckého průmyslu a velká výroba bezpečnostních pokladen, Toledo součástí aglomerace Detroitu
- hlavní město **Columbus**

e) stát Wisconsin

- má podobný charakter jako Michigan
- průmyslová zóna na jihu je menší, táhne se směrem k Chicagu
- hlavní průmyslové centrum je Milwaukee, výroba dieselových motorů, zemědělských strojů, hedvábnictví, pivovarnictví
- hlavní město **Madison** leží mimo konurbaci

4. Střední severozápadní oblast (*Central northwest*)

- administrativně sem spadá 7 států: Iowa, Jižní Dakota, Kansas, Minnesota, Missouri, Nebraska, Severní Dakota
- říční osu tvoří řeka Missouri s četnými nádržemi a hustou sítí přítoků
- oblast vyplněna Velkou centrální plošinou
- na východě tvoří hranici řeka Mississippi
- zemědělsko-průmyslový region, celá oblast zaujímá 1. místo v zemědělské produkci USA (na celkové zemědělské produkci USA se podílí 1/3)
- chov *vepřů, skotu, drůbeže, pěstování kukuřice, pšenice, ječmene, ovesa, sójových bobů, luštěnin*; na severu *brambory, cukrová řepa, len, ovoce*; na jihu *rýže, tabák, píce* (*vojtěška, sorgo*); na západě málo srážek, nutné zavlažování
- z nerostných surovin se těží *železná ruda* (Minnesota), *olovnatá-zinkové rudy* (Missouri), *zlato a stříbro* (Jižní Dakota), *hnědé uhlí* (Severní Dakota)
- dále v menší míře *těžba ropy, zemního plynu, solí, barytu, manganové a uranové rudy, stavebních materiálů*
- průmysl zabírá pouze 1/20 celonárodní produkce, prioritním odvětvím je *potravinářství* (mlékárny, masny a konzervárny, mrazírny, mlýny), ve strojírenství orientace na *zemědělské stroje*, v chemickém průmyslu na *výrobu umělých hnojiv a plastů*
- jižní podoblast (státy Missouri a Kansas)
- západní státy (Severní a jižní Dakota, Nebraska) jsou řídce osídleny, zasahují sem Skalnaté hory, málo velkých měst, typické zemědělské osídlení

a) stát Iowa

- zemědělský gigant USA, pěstování *kukuřice a sóji*, chov *masných plemen*, v produkci masa (hlavně vepřového), sóji a kukuřice je největším producentem
- hlavní město **Des Moines**, jinak bez větších sídel, spíše zemědělské osídlení

b) stát Jižní Dakota

- hlavní město **Pierre**
- těžba *zlata* (hlavní americký producent) a v menší míře i *stříbra*
- hydroelektrárny dodávají energii do oblasti u Velkých jezer

c) stát Kansas

- hlavní město **Topeka**
- největší producent pšenice v USA
- průmyslová výroba hlavně *pro zemědělství a potravinářský průmysl* v „menším“ Kansas City (dále auta, letadla), průmyslová zóna postupuje do státu Missouri
- potravinářský průmysl postupně ustupuje průmyslové výrobě
- raketový a letecký průmysl ve Wichita

d) stát Minnesota

- značně zalesněna, těžba železné rudy
- průmysl soustředěn do Minneapolis a hlavního města **Saint Paul** (tzv. Twin Cities)
- průmysl *potravinářský, strojírenský, chemický, textilní výroba, kožedělný, kožešnický, dřevozpracující*
- důležitý přístav Duluth, jezero Superior (Hořejší)

d) stát Missouri

- největší město Saint Louis, dopravní uzel v centru USA, téměř na soutoku Mississippi a Missouri, *atomový, obuvnický, kožedělný průmysl*
- hlavní město **Jefferson City**
- těžba *olovnaté-zinkových rud*
- významné *nerostné zdroje*, *potravinářství* ustupuje průmyslové výrobě (viz Kansas), hlavním průmyslovým centrem je „větší“ Kansas City

e) stát Nebraska

- větší průmyslová centra jsou pouze hlavní město **Lincoln** a Omaha
- velká zemědělská produkce; *potravinářství, výroba zemědělských strojů, umělých hnojiv, kožedělný průmysl*

f) stát Severní Dakota

- hlavní město **Bismarck**
- *těžba paliv, hnědé uhlí a ropa*, ropa se dováží do Saint Louis
- hydroelektrárny jako v Jižní Dakotě
- po Kansasu druhý největší dodavatel pšenice v USA

5. Jihoatlantská oblast (South Atlantic)

- na většině území Atlantická nížina, v západní oblast Appalačské hory
- spadá sem 8 států (Deleware, Florida, Georgie, Jižní Karolína, Maryland, Severní Karolína, Virginie, Západní Virginie) a hlavní město USA (resp. federální distrikt Kolumbie)
- mírně teplé, vlhké podnebí s dostatkem srážek, které dosahují až 1 000 mm/rok, na návětrných svazích hor místy až 2 000 mm/rok; průměrné měsíční teploty neklesají ani v zimě pod bod mrazu; subtropické podnebí na Floridě
- z přírodních přírodních podmínek vyplývá zemědělská specializace regionu zaměřená na pěstování *bavlníku, tabáku, rýže, cukrové třtiny, podzemnice olejné, subtropického ovoce, kukuřice, sóji*; chov *skotu, prasat, drůbeže*
- Appalačské pohoří *zalesněno*, největší *lesní komplexy* na Floridě, *mangrovy* při Mexickém zálivu

- zásoby nerostného bohatství hlavně v oblasti Appalačí, těží se *černé uhlí, antracit, měď* (obě Virginie), *kaolín* (Georgie), *slídy* (Severní Karolína), *titan a fosfáty* (Florida)
- odvětví lehkého průmyslu zastoupena *textilní produkcí (bavlnářství), oděvním, kožedělným, potravinářským a tabákovým průmyslem*
- v menší míře *průmysl strojírenský a chemický*
- v oblasti nejsou koncentrovány industrializované zóny jako v makroregionu Sever, jedinou výjimkou jsou aglomerace Baltimore a Atlanta

a) stát Delaware

- malý stát, pozůstatek z doby koloniálního rozdělení pobřeží Atlantiku
- hlavní město **Dover**, jinak bez velkých měst

b) stát Florida

- proslulé středisko zábavy a cestovního ruchu
- *dřevozpracující průmysl*, těžba *fosfátů a titanu* (nejvíce v USA), velké naleziště fosfátů, průmyslové aglomerace Tampa, Saint Petersburg, *chemický průmysl*
- rozvinuté potravinářství, a to díky pěstování subtropického ovoce, cukrové třtiny, bavlníku, tabáku, rýže x problémem bývá zničení úrody hurikány
- rekreační oblast vyhledávaná nejbohatšími vrstvami obyvatel
- řetěz korálových ostrovů Florida Keys
- známá letoviska Miami, Miami Beach, West Palm Beach
- velké konzervárny v Orlando a Jacksonville
- hlavní město **Tallahassee** je centrum *dřevařství a tabákového průmyslu*
- největší raketová základna USA na mysu Canaveral (Kennedyho mys)

c) stát Georgie

- hlavní město **Atlanta**, významné obchodní centrum jihu, mateřské město Coca-Coly (vznik podniku), též známé rasistickým hnutím; *potravinářství, textilní průmysl, výroba letadel* (značka Lockheed)
- zpracování *ropy* v přístavu Savannah,
- pěstování *bavlny, rýže, ovoce a zeleniny*

d) stát Jižní Karolína

- převažuje pěstování *bavlny*; typický bavlnářský stát, hojně se pěstuje i *tabák a podzemnice*
- hlavní město **Columbia** je jediné větší sídlo v zemědělské oblasti

e) stát Maryland

- na území státu zasahuje jižní cíp atlantské megalopolis
- hlavní město je **Annapolis**, ale nejdůležitějším centrem je **Baltimore** (*metalurgie, chemický průmysl, potravinářství*)
- na hranicích Marylandu a Virginie, v zázemí Arlingtonu byl na řece Potomac založen roku 1790 tzv. District of Columbia a v něm postaveno hlavní město USA, Washington – sídlo nejvyšších orgánů vlády, úřadů (Capitol, White House, Pentagon); malý potravinářský průmysl, dominantním odvětvím je polygrafie; problematika hnutí za přeměnu distriktu na 51. Stát USA

f) stát Severní Karolína

- největší *pěstitel tabáku* v USA
- hlavní město **Raleigh**, další důležité je Greensboro
- pobřeží nevhodné pro zakládání přístavů, větší města jsou ve vnitrozemí a vznikala hlavně jako střediska zpracování tabáku a bavlny

g) stát Virginie

- začátek typického jihu USA
- málo se pěstuje *bavlník*, ustupuje ve prospěch pěstování *tabáku*, *podzemnice olejné*, *sóji*
- hlavní město **Richmond**, největší středisko tabákového průmyslu v USA
- rybářská základna, velké loděnice a přístavy pro export uhlí a tabáku, velká letecká základna námořnictva v Norfolku; vojenský přístav v Portsmouthu; lázeňské středisko Virginia Beach (aglomerace na jižním pobřeží státu, které tyto tři města dominují)

h) stát Západní Virginie

- na rozdíl od ostatních států oblasti je vnitrozemským státem
- 1/3 těžby uhlí USA, méně ropa a zemní plyn; v navazujícím průmyslu dominuje chemická výroba
- hlavní město **Charleston**, jinak bez větších měst

6. Střední jihovýchodní oblast (Central southeast)

- území mezi řekami Ohio, Mississippi a Mexickým zálivem
- na jihu a západu Atlantská a Mississippská nížina, na severu pahorkatiny, na východě Allegheny
- řadíme sem státy Alabama, Kentucky, Mississippi, Tennessee
- mírně teplé, vlhké podnebí, dlouhá a mírná zima, srážky přes 1 000 mm/rok, při pobřežích vlhké subtropické podnebí, hojné mangrovy; oblast Alleghenů zalesněna
- z plodin pěstování hlavně *bavlníku*, *tabáku*, *kukuřice*, *rýže*, *batátů*, *cukrové třtiny*, *sóji*, *subtropického ovoce*
- chov *skotu*, méně pak *prasat* a *drůbeže*
- těžba ropy, zemního plynu (Kentucky, Mississippi), uhlí (Alabama, Tennessee), fosfátů (Tennessee), rud železa a sklářských surovin (Alabama)
- energie získávaná z vodních zdrojů (Tennessee) vedla k rozvoji *hutnictví železa a hliníku*; jinak převládá *průmysl textilní, oděvní, potravinářský, dřevozpracující*; význam má i *průmysl sklářský, strojírenský a stavebních hmot*
- nejzaostalejší oblast USA, životní úroveň na 70 – 80 % celostátního amerického průměru

a) stát Alabama

- hlavní město **Montgomery** je centrem *sklářství a bavlnářství*
- *bavlnářský stát*, dále velké zásoby *dřeva*, pěstování *kukuřice*, *ovoce*, *cukrové třtiny*, *podzemnice olejné*, těžba *uhlí*, *sklářských a stavebních surovin*
- v průmyslu hlavní orientace na *bavlnářství a potravinářství*, rozvinuté je i *sklářství, dřevozpracující a stavební průmysl; hutnictví a strojírenství* (výroba zbraní) rozvinuta v Birminghamu
- velký *přístav a hliníkárna* v Mobile

b) stát Kentucky

- hlavní město **Frankfort**, zde soustředěn chov koní; v Lexington-Fayette *elektrotechnický a papírenský průmysl*
- největší město je Louisville, výroba whisky
- těžba ropy, uhlí, zemního plynu
- 2. největší producent tabáku v USA
- hlavně zemědělský kraj, převažují menší sídla, v nichž je soustředěn potravinářský a tabákový průmysl

c) stát Mississippi

- pěstuje se zde nejvíce bavlny z celé oblasti, též vysoká produkce batátů, rýže
- jih státu je zalesněn
- těžba ropy a zemního plynu
- hlavní město **Jackson**, jediné větší město v jinak zemědělské oblasti s typickým zemědělským osídlením; orientace na bavlnářství, zpracování ropy a dřeva

d) stát Tennessee

- zásoby vodních zdrojů (hydroenergie), fosfátů a uhlí
- hutnictví železa, hliníku, dopravní strojírenství, elektrotechnika, gumárenství, sklářství, potravinářství, textilní průmysl
- největší město je Memphis, výroba zemědělských strojů, nábytku, gumárenství
- hlavní město, resp. dvojměstí, **Nashville-Davidson**, centrum polygrafického, gramofonového a tabákového průmyslu
- chemický průmysl v Knoxville a Chattanooga

7. Střední jihozápadní oblast (Central southwest)

- nachází se v oblasti dolního pravého povodí řeky Mississippi, hranici s Mexikem tvoří řeka Río Grande, na západě Llano Estacado
- oblast tvoří 4 státy Arkansas, Louisiana, Oklahoma, Texas
- na jihu a východě vlhké nížiny, ve střední a severní části plošiny s dostatkem srážek, na západě suché náhorní plošiny
- v zemědělství (závislost na uvedených přírodních podmínkách) je rostlinná výroba specializovaná na teplomilné plodiny, pěstování kukuřice, rýže, batátů, sorga, ovoce a zeleniny
- chov skotu, v nížinách vepřů a drůbeže, na suchém západě se chovají ovce, též chov koní
- teplé brakické vody umožňují lov ústřic, dále od pobřeží lov krabů a langust
- naleziště ropy a zemního plynu, velká těžařská oblast USA, 40 % těžby ropy a zemního plynu celých USA; dále se těží asphalt, síra, bauxit, grafit, draselné soli, místně stavební suroviny a uhlí
- převaha oborů chemického průmyslu, mnoho výrobků tohoto odvětví na 1. místě v USA
- hutnictví hliníku a některých barevných kovů
- strojírenství a elektrotechnika se orientuje na výrobu strojů a zařízení pro těžbu, dále výroba raket, družic, lodí, počítačů ...
- potravinářský a textilní průmysl díky zemědělské produkci

- *velká průmyslová centra* jsou New Orleans, Baton Rouge (delta Mississippi), aglomerace Houstonu v Texasu (průmyslový pás mezi těmito městy, 1 000 km dlouhý a 200 km široký), ve vnitrozemí průmyslová oblast s centry Dallas a Forth Worth
- cestovní ruch, zahraniční obchod se státy v Karibiku a Latinskou Amerikou

a) stát Arkansas

- zde málo ropy, ale největší těžba *bauxitu* v USA, hliníkářny v malých střediscích v povodí řeky Arkansas (velké hydroelektrárny)
- pěstování *bavlny*, *kukuřice*, *broskví*, *rýže* (velký producent těchto komodit)
- hlavní město **Little Rock** leží v těžební oblasti, *strojírenství*, *potravinářství*, *dřevozpracující průmysl*

b) stát Louisiana

- hovoří se zde i francouzsky (původně francouzská kolonizace), asi ½ obyvatel hovoří jak anglicky tak i francouzsky; časté francouzské názvy
- velké procento černochů
- po Texasu 2. největší *producent ropy* v USA, rozvinutá *petrochemie*
- hlavní město **Baton Rouge** je centrem petrochemie, objemná je výroba *syntetického kaučuku*
- vybudován kanál lemující pobřeží, kudy mohou plout i zaoceánské lodě, protože pobřeží lemované mangrovy není vhodné pro stavbu přístavů; námořní přístav New Orleans na Mississippi
- potomci Francouzů a Španělů, bašta katolicismu v jinak protestantských státech

c) stát Oklahoma

- stát původně vyhrazen pro Indiány, neměl být připojován k USA; mohutný příliv přistěhovalců, kteří roku 1907 prosadili připojení k USA
- žije zde mnoho Indiánů mimo rezervace, jsou normálně zapojeni do společnosti
- významný producent *ropy a zemního plynu*, ze zemědělských komodit pak *bavlny*, *kukuřice*, *pšenice*
- hlavní město **Oklahoma City**, výroba *důlních strojů a zařízení*, *chemický a potravinářský průmysl*
- výroba *letadel a petrochemické závody* v Tulse

d) stát Texas

- po Aljašce druhý největší stát USA, do roku 1836 součástí Mexika, pak se odtrhl, po deseti letech samostatnosti a hospodářském úpadku vstoupil roku 1845 do USA
- žije zde mnoho tzv. Mexikánců
- na 1. místě v *těžbě ropy*; dále *zemní plyn*, *síra*, *helium*, *cín*, *kovový hořčík*; *tavení hliníku*
- pěstování *rýže*, *bavlny*, *sorga*, největší sklizně v USA
- ve vnitrozemí přístav Houston, s oceánem spojen plavebním kanálem, výroba *síry*, *petrochemie*, středisko NASA, základna vědy a výzkumu v raketovém průmyslu
- politickým centrem celého jihu je Dallas, konurbace s Forth Worth, od sebe vzdáleny 50 km, leží v centrální zemědělsko-průmyslové oblasti, původně orientace na *textilní a potravinářskou výrobu*, nyní (po objevení ropy) střediska *petrochemie a elektrotechniky*, výroba *automobilů*, *letadel*, *raket*, *družic*, apod.
- vojensko-průmyslový komplex v San Antonio
- hlavním městem **Austin**, *obchodní a zemědělské centrum*

- *velké hutě* na výrobu mědi a zinku v Amarillu, leží již v oblasti hor
- *turistické centrum* na hranicích s Mexikem je El Paso, dříve známé jako město pašeráků, na druhé straně hranice leží Ciudad Juárez
- v Texas City se nalézá velká *cínová huť*

8. Horská oblast (Mountains)

- plošně největší oblast USA, po Aljašce má nejméně obyvatel
- rozsáhlý masiv Kordiller se nachází na území všech států, které oblast tvoří
- administrativně 8 států – Arizona, Colorado, Idaho, Montana, Nevada, Nové Mexiko, Utah, Wyoming – jejichž hranice byly vytvořeny podle poledníků a rovnoběžek
- jižní podoblast (státy Colorado, Utah, Nevada, Arizona, Nové Mexiko) dříve patřila k Mexiku, po anexi USA hodně přistěhovalců z východu a z Evropy, velké procento Indiánů a obyvatel mexického původu
- hustěji osídleny jen oblasti kolem horních toků velkých řek (Snake, Missouri, Yellowstone, Rio Grande, Gily)
- nejhustěji zalidněno okolí Velkého solného jezera v Utahu
- největší řeka oblasti je Colorado, protéká kaňonem v Kolorádské plošině, povodí sporadicky osídleno
- velké zásoby barevných kovů; těží se *měď, kobalt, zinek, olovo, vanad, wolfram, rtuť, zlato, stříbro, uran, draselné soli*; v menší míře *ropa, zemní plyn, uhlí, fosfáty*
- nejsou dobré podmínky pro rozvoj zemědělství, málo orné půdy, zemědělství soustředěno do údolí velkých řek
- v zavlažované, teplé, jižní oblasti se pěstují *broskve, pomeranče, zelenina, bavlník, obiloviny*
- v chladnější severní oblasti se pěstují *brambory, cukrovka, pšenice*
- živočišná výroba je extenzivní, dominuje *pastevectví*, a to na severu *skot*, na jihu *ovce*
- průmyslová výroba v rámci celých USA je velmi malá
- *barevná metalurgie, energetika, potravinářství*; místy *petrochemie, moderní strojírenství, výroba letadel, raket, atomový průmysl*
- na severu hlavně *průmysl dřevařský*, na jihu *textilní*
- oblast je bez průmyslových aglomerací, centra průmyslu jsou pouze Salt Lake City v Utahu, Denver v Coloradu, Phoenix v Arizoně; jsou zároveň i důležitými dopravními centry
- významnou úlohu hraje *cestovní ruch*, žádný jiný region nemá tolik unikátních přírodních atraktivit, desítky národních parků a přírodních rezervací (nejznámější Yellowstone ve Wyomingu, Grand Canyon v Coloradu, Saguaro v Arizoně); herny v Las Vegas (Nevada); indiánské rezervace

a) stát Arizona

- hlavní město a průmyslové centrum je **Phoenix**, významné středisko těžby a průmyslu je Tuscon
- těžba *mědi, vanadu, molybdenu, zlata, stříbra, olova, uranu, azbestu*
- hlavním průmyslovým odvětvím je *barevná metalurgie*, dále *strojírenství, elektrotechnika*, méně rozvinuté je *potravinářství* (zemědělská produkce slabá)
- *cestovní ruch* do Grand Canyonu a dalších národních parků

b) stát Colorado

- nejlidnatější stát oblasti, vedly tudy hlavní kolonizační trasy směrem na západ
- prochází jím centrální pásma Skalnatých hor
- na východě Centrální roviny, kde se díky zavlažování pěstuje *pšenice, ječmen, cukrová řepa, ovoce*
- v živočišné výrobě chov *skotu a ovcí*
- těžba *molybdenu, vanadu, wolframu, olova, zinku, stříbra* (přední místa v rámci celých USA)
- *potravinářský a strojírenský průmysl, hutě barevných kovů, chemický, gumárenský průmysl*
- hlavní město **Denver** v podhůří Skalnatých hor je zázemím pro horské oblasti s národními parky, pro cestovní ruch, je střediskem tisku cenin
- Colorado Springs též zázemí pro cestovní ruch, středisko tavení zlata

c) stát Idaho

- horní povodí řeky Snake je důležitou produkční oblastí *brambor, cukrové řepy, pšenice, ovoce (jablka)*
- chov *skotu a ovcí*
- hlavní město **Boise**
- *barevná metalurgie, energetika, potravinářství, dřevozpracující průmysl*

d) stát Montana

- třetí největší stát kontinentálních USA
- bez větších průmyslových a sídelních center
- částečně leží v Centrálních rovinách (pšeničný pás), převládá pěstování *ječmene a lnu*
- v horských oblastech *těžba dřeva, dřevozpracující průmysl*
- z nerostných surovin se těží *ropa, měď, zinek, stříbro*; díky vodním energetickým zdrojům je rozvinuté navazující *hutnictví*
- z ostatních průmyslových odvětví dominuje *potravinářství*
- hlavní město **Helena**
- nedaleko městečka Arco se nachází jedno z prvních středisek atomového průmyslu (Atomic City)

e) stát Nevada

- 1. v těžbě *rtuti*, 2. – 3. v těžbě *wolframu, zlata, mědi*; dále těžba *uranu, stříbra, zinku, olova, ropy, síry*
- extenzivní chov *ovcí a skotu*, pěstování *pícnin, zeleniny*; zemědělství trpí nedostatkem orné půdy
- v průmyslové výrobě převládá *barevná metalurgie, potravinářství*
- hlavním odvětvím ekonomiky je cestovní ruch (Las Vegas, jezerní rekreační oblasti)
- hlavní město **Carson City**

f) stát Nové Mexiko

- stát s velkým podílem mexického obyvatelstva (obyvatelé hispánského, latinskoamerického původu)

- velká produkce *uranu a draselných solí*, dále těžba *mědi, molybdenu, olova, zinku, zlata, stříbra, ropy, zemního plynu*
- barevná metalurgie soustředěna do malých sídel, např. do **Santa Fé** (hlavní město, malé administrativní středisko)
- průmyslově důležitá sídla jsou Los Alamos a Albuquerque, atomový průmysl
- zemědělství je málo rozvinuté, nutnost zavlažování, pěstuje se hlavně *bavlna, kukuřice, ovoce, píce*; chová se *skot a ovce*

g) stát Utah

- hlavní město **Salt Lake City** založeno mormony, z průmyslu je důležitá *barevná a černá metalurgie a potravinářství*
- těžba *mědi, zlata, olova, zinku, uranu, molybdenu, draselných solí, přírodního asfaltu, ropy, plynu, železné rudy*
- hlavními průmyslovými odvětvími státu je *hutnictví barevných kovů a potravinářství*
- zemědělství je málo rozvinuté, chov *ovcí*, méně *skotu*; pěstování *zeleniny a cukrové řepy*

h) stát Wyoming

- nejméně zalidněný stát hned po Aljašce
- těžba ropy, plynu, uhlí, uranu, stavebních, keramických a sklářských surovin
- na těžbu navazující průmysl, tj. *rafinerie ropy, dřevařství, keramický a sklářský průmysl*
- vedle těžby značně rozvinut *cestovní ruch* (Yellowstone)
- zemědělství zaměřeno na chov *skotu a ovcí*
- hlavní město **Cheyenne**

9. Pacifická oblast (*Pacific coast*)

- po Novoanglické a Středoatlantské oblasti je třetí nejlidnatější oblastí USA
- spadají sem státy Kalifornie, Oregon a Washington
- hornaté území je na jihovýchodě tvořeno pohořím Sierra Nevada a na severu Kaskádovým pohořím; při pobřeží je pás Pobřežního pohoří
- nížiny jsou vklíněny mezi tyto horské celky
- na severu údolí v dolním povodí řeky Columbia
- na jihu tektonické Velké kalifornské údolí, 700 km dlouhé a 80 km široké, s řekami Sacramento a San Joaquín
- severní pobřežní zóna je nejdeštivější v USA, 1 500 mm/rok, naopak ve střední a jižní Kalifornii srážky pod 300 mm/rok, ve Velkém kalifornském údolí jsou srážky jednorázové, je nutné zavlažování, ale přesto zemědělství produkuje velké množství *rané zeleniny, citrusů, broskví, oliv, švestek, vinné révy, pšenice, ječmene, cukrové řepy, bavlníku*
- Kolumbijská pánev je důležitou ovocnářskou oblastí, protékají tudy řeky Snake a Columbia, pěstuje se *ovoce mírného pásu (jablka a hrušky)*, z obilovin *pšenice*
- v severní pobřežní zóně pěstování *ovoce a píce*, chov *skotu*
- v hornatém vnitrozemí pěstování *brambor* a chov *ovcí*
- 40 % lesnatost, rozvinuté *lesnictví*
- *rybolov* (tuňáci, lososi, sardinky, platýzy)

- z nerostného bohatství se těží *ropa, zemní plyn, zlato, stříbro, wolfram, železo, na severu měď a uran*
- hydroenergie (Washington, Oregon), hydroenergetický potenciál řek je velmi vysoký
- díky Kalifornii obrovská průmyslová výroba (*elektrotechnika, elektronika, strojírenství, petrochemie, černá metalurgie*)
- na severu *barevná metalurgie*
- *potravinářství, zpracování dřeva, výroba papíru a celulózy*
- *filmový průmysl* v Hollywoodu (dnes součástí Los Angeles)
- průmyslové konurbace San Francisco – Oakland – San José, Los Angeles – Long Beach jsou objemem výroby srovnatelné s konurbacemi na pobřeží Velkých jezer a u Atlantiku
- oblast zaujímá významné postavení v cestovním ruchu a v zahraničním obchodu s východní Asií

a) stát Kalifornie

- do roku 1846 byla součástí Mexika, hned po své nezávislosti vstoupila do USA
- jedna z nejprůmyslovějších oblastí světa, nejlidnatější stát USA
- významná konurbace má dvě centra, Los Angeles a Long Beach; zde *strojírenství, elektrotechnika* (letadla, lodě, filmová technika), *potravinářství, petrochemie, gumárenství* atd.
- San Diego, přístav při mexické hranici, *loděnice, zbrojní průmysl, výroba konfekce, oceánografický výzkum*
- Fresno je centrem *bavlnářství, ovocnářství, vinařství*
- konurbace San Francisco (vojenský a obchodní přístav) – Oakland – San Jose, *finanční, obchodní a ekonomické centrum USA*
- „křemíkové údolí“ u San Franciska, univerzita v Berkley, velký vojenský přístav
- hlavní město **Sacramento**, *zbrojní průmysl*
- *turistické středisko* Squaw Valley

b) stát Oregon

- hornatý stát, velké zásoby *dřeva* a jeho těžba pro průmysl a stavebnictví, dále *rybolov*
- dominuje *dřevozpracující a papírenský průmysl, dále potravinářství (zpracování ryb, ovoce, mlékárenství)*
- největší je město Portland na řece Columbia, výroba hliníku
- hlavní město **Salem**

c) stát Washington

- hydroenergetika, těžba dřeva, dřevozpracující a metalurgické závody (*měď, hliník*)
- nejdůležitější centrum je Seattle, *rybářský přístav, výroba letadel, raket, lodí, potravinářství* (zpracování ryb, ovoce, mlékárenství); „vstupní brána“ na Aljašku, odkud se dovážejí rudy
- důležitá centra Tacoma, Spokane
- hlavní město **Olympia**

Aljaška

- roku 1867 získána od Ruska, státem USA až od roku 1959
- drsné klimatické podmínky, členitý reliéf, středem protéká řeka Yukon
- velké přírodní bohatství přitahuje obyvatelstvo
- mzdy a životní úroveň je nejvyšší v USA (dotace, preferenční příplatky)
- z nerostných surovin *zlato, ropa, uhlí, platina, cín, rtuť, chrom*; dále *dřevo, kožešiny*
- hlavním odvětvím ekonomiky je *těžební průmysl*
- v zemědělství *živočišná výroba, rybolov, lov a chov kožešinové zvěře*
- *dřevozpracující a rybozpracující průmysl*
- hlavní město **Juneau, Willow** od roku 1977
- nejdůležitější sídlo je Anchorage, obchodní a dopravní středisko, velká vojenská základna, centrum cestovního ruchu

Havaj

- nejmenší stát v USA, důležité ekonomicky, politicky, vojensky, dopravně; hlavní význam jako turistické centrum; nejvyspělejší oblastí Oceánie
- hlavní město **Honolulu**, zde i rozvinutý průmysl
- v zemědělské produkci vyniká pěstováním ananasů a cukrové třtiny (produkce cukru), což je důležité pro USA

Poznámka k vymezování regionů a případného zařazování států USA do větších celků (makroregionů):

- literatura (Baar, Šindler, 1989b) uvádí i zařazování do makroregionů (Sever, Jih); tyto nezahrnují celé území USA; není zmínka o státech spadajících do pacifické a horské oblasti
- v Encyklopedii Zeměpis světa (Bateman, Eganová, 1999) je uváděno jiné dělení: Pacifická oblast (Aljaška, Oregon, Kalifornie, Havaj), Horská oblast (Idaho, Nevada, Montana, Wyoming, Utah, Colorado), Jihozápad (Arizona, Nové Mexiko, Oklahoma, Texas), Středozápad (Severní Dakota, Jižní Dakota, Kansas, Minnesota, Iowa, Nebraska, Missouri, Wisconsin, Illinois, Michigan, Indiana, Ohio), Nová Anglie (Maine, New Hampshire, Vermont, Massachusetts, Connecticut, Rhode Island), Středoatlantická oblast (New York, Pensylvánie, New Jersey, Delaware, Maryland, District of Columbia), Jih (Arkansas, Louisiana, Arkansas, Tennessee, Mississippi, Alabama, Západní Virginie, Virginie, Severní Karolína, Jižní Karolína, Georgia, Florida)
- úředně vymezené statistické regiony (makroregion) se dále dělí na jednotlivé divize (oblasti): makroregion severovýchod (northeast) zahrnuje novoanglickou (new england) oblast a středoatlantickou oblast (middle atlantic), makroregion středozápad (midwest) zahrnuje střední severovýchodní (east north central) oblast a střední severozápadní (west north central) oblast, makroregion jih (south) zahrnuje jihoatlantickou (south atlantic) oblast, střední jihovýchodní (east south central) oblast a střední jihozápadní (west south central) oblast, makroregion západ (west) zahrnuje horskou (mountains) oblast a pacifickou (pacific) oblast, samostatně je vyčleněna Aljaška a Havaj viz mapa na http://www.census.gov/geo/www/us_regdiv.pdf



Encyklopedická data

- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Spojen%C3%A9_st%C3%A1ty_americk%C3%A9
- http://en.wikipedia.org/wiki/United_States
- <http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/stat.asp?StaID={058D3AB9-040F-4801-999E-291CD12585A3}>
- <http://www.xist.org/cntry/usa.aspx>
- http://factfinder.census.gov/home/saff/main.html?_lang=en

Zajímavosti

- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1185966822-na-cestech/205562260120006-06.03.2006-21:00-seattle.html?from=60>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1185966822-na-cestech/205562260120011-10.04.2006-21:00-florida.html?from=60>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/10095530301-planeta-veda/207411058200031-30.09.2007-18:31-destne-pralesy.html?from=0>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/207411030400701-01.07.2007-10:30.html>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/207411030400617-17.06.2007-10:25.html>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/207411030400513-13.05.2007-10:30.html?from=20>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/207411030400506-06.05.2007-10:30.html?from=20>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/207411030400401-01.04.2007-10:30.html?from=20>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/207411030400225-25.02.2007-10:30.html?from=20>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/207411030400121-21.01.2007-10:30.html?from=20>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/206411030401203-27.12.2006-12:32.html?from=40>

- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/206411030400409-09.04.2006-10:30.html?from=80>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/206411030400319-19.03.2006-10:30.html?from=80>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/206411030400115-15.01.2006-10:30.html?from=80>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/205411030401218-07.01.2006-11:30.html?from=80>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/205411030401120-20.11.2005-10:30.html?from=100>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/205411030401002-02.10.2005-10:30.html?from=100>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/205411030400918-18.09.2005-10:30.html?from=120>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/205411030400529-29.05.2005-10:25.html?from=120>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/205411030400522-22.05.2005-10:25.html?from=120>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/205411030400508-08.05.2005-10:25.html?from=120>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/205411030400417-17.04.2005-10:25.html?from=140>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/205411030400410-10.04.2005-10:25.html?from=140>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/205411030400206-06.02.2005-10:25.html?from=140>
- <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1096911352-objektiv/207411030401202-02.12.2007-10:30-usa-poust-white-sands-velka-britanie-muzeum-alice-liddellove-rakousko-tipy-na-vylet-filipiny.html?streamtype=WH>

Hymna

- <http://webnet.webz.cz/index.htm>